

Nevjestina soba Iskre Dimitrove

GALERIJA MIROSLAV KRALJEVIĆ, Zagreb, prosinac 1996.

Galerija "Miroslav Kraljević" nastavila je nakon dvoipolmjesecne obnove svoj izložbeni program multimedijским projektom "Thalamos" mlade, međunarodno priznate makedonske umjetnice Iskre Dimitrove. Od umjetnika iz inozemstva uvijek se priželjkuje nešto egzotično ili barem drukčije, ne bi li se osvjježila pomalo predvidljiva domaća ponuda. Optimalno ujedinivši univerzalne simbole s osobnom poetikom te prožimanjem suvremenog i tradicionalnog, što smo i inače skloni pripisati Makedoniji, Iskra Dimitrova je u potpunosti ispunila očekivanja. Multimedijški vid suvremene umjetničke produkcije uvijek teži da mnogostrukost sredstava ima svoj odgovarajući eho u isprepletenosti sadržaja. Koji put izgleda da jedino umjetnici rade na sintezi koja se cjelokupnoj duhovnosti nameće iz nepodnošljive rascjepkanosti i sada već kontraproduktivnosti mnogobrojnih u njoj pohranjenih saznanja. Projekt

Dimitrove odnosi se na arhetipski strah i fascinaciju metamorfozom živog u mrtvo, kratko smrt, a inspiraciju ravnomjerno crpi iz vremenski, zemljopisno i, dakako, kulturološki različitih izvora: od mikenskih, etruščanskih i rimskih korijena europske civilizacije smrti do primitivnih i domorodačkih obreda. Treba napomenuti da je smrt, po njezinom uvjerenju, tek jedna od faza postojanja, vratnice prelaska u ono više, duhovno. Autoričina pak interpretacija proizlazi iz pažljivog i koncentriranog osluškivanja diktata vlastite nutrine. Mediji i materijali koje alkemičarski pronicavo miješa su: instalacija, procesna umjetnost, svjetlo, glas, miris, tijesto, brašno, vuna, žičana mreža... Projekt zahtjeva višednevnu, za autoricu često mukotrpnu izradu, a njegov samostalni razvoj traje do kraja same prezentacije.

Tijelo je projekt nazvan "Thalamos" po centralnoj prostoriji, tzv. nevjestinoj sobi, mikenskih grobnica u kojoj

pokojnika očekuje preobrazba tijela u duh. Gledatelji kroz projekt, koji tako dobiva ulogu i ime poprišta, čarolijom umjetnosti mogu sudjelovati u mističnom procesu metamorfoze. Okosnica projekta je odljev autoričina tijela u tjestu koji kroz svoje pukotine što se šire zbog raspadanja generira svjetlost u repetirajućim ponacima od tame do njenog punog intenziteta. Za doživljaj je važna cjelokupna atmosfera projekta koju Dimitrova razvija brižno režiranom spregom fiziološko-psiholoških mehanizama.

Odljev i cjelokupno događanje u odijeljenom su prostoru. Galerija je predvorje u kojem se od posjetitelja očekuje pristanak na, našoj kulturi neuobičajeno, izuvanje. Po ulasku u "Thalamos" dojmovi se umnogostručuju. Prema žarećem ljudskom liku u položaju nemoći hodamo po mekanom tlu od brašna, koje se zbudujući stapa sa bjelinom zidova. U intervalima tame, kad se obrisi tijela i prostorije potpuno izgube,

oslanjamo se na preostala osjetila. Sluh je pod neprekidnim umirujućim zvukom melodioznog autoričina mumljanja, a njuh pod specifičnim mirisom brašna. U toj se sipljivoj atmosferi od vanjskog svijeta različitoj po mirisu, vremenu (kratki intervali svjetla i mraka) i kodovima ponašanja ulazi u misterij propadanja materijalnoga, jer se tijelo od tijesta raspada unepovrat, i trijumfa spiritualnoga, jer ostaje jedino pulsirajuća svjetlost.

Pokoravanjem neudobnoj zamolbi da se izujemo autorica anulira naš ego, a superego našim nehotičnim pristankom da gazimo po brašnu, u planetarnoj svijesti usadenoj svetinji preživljavanja. Drevni je kod po kojem se najvažnije za tjelesnu egzistenciju žrtvuje kako bi se umilostivilo/participiralo u duhovnom, odnosno, esencijalnom. Sada kad smo radu Iskre Dimitrove pridali gotovo ikonoklastički naboj ne možemo ne primijetiti veliki uspjeh koji on doživljava u različitim

sredinama. Posjetitelji su dirnuti na kontinentu, u Engleskoj, sljedeće godine u SAD-u. U ovom je trenutku čak još jedan autoričin odljevni dvojnik "aktivan" u Mariboru na međunarodnoj smotri "Umjetnost i ekologija". Autoru ovog teksta bilo bi neobično zanimljivo vidjeti projekt u sredini koja nema odmaka prema umjetnosti, koja neće njegove šokove doživljavati kroz blaziranost izobilja, već možda u gladi. Bi li on tamo bio prihvaćen kao ritualni čin? I teži li umjetnost naše civilizacije ispuniti, bar jednim svojim vidom i jednom dijelu populacije, kulturne i okultne potrebe? "Thalamos" ne daje odgovore, ali postavlja mnoga pitanja, što je možda prava mjera za umjetničko djelo. Uspostavljajući naboj, ono aktivira prema rješenju, ostavljajući pritom širinu odgovorima ili novim pitanjima. Je li to neizvjesnost "nevjestine sobe"?

Branko FRANCESCHI